

УДК 330.322.2

Малютін О.К., к.е.н., доцент, кафедра менеджменту ЗЕД та євроінтеграції, Сумський національний аграрний університет

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Малютін О. К. Типологізація регіонів України як інструмент реалізації інвестиційної політики в умовах збереження економічної безпеки країни. Висвітлені питання формування інвестиційної політики країни в умовах збереження її економічної безпеки. Зазначено, що врахування специфіки регіону надасть можливість виявити шляхи мінімізації кризових сфер регіонального розвитку в контексті економічної безпеки. Запропонована типологізація регіонів, що враховує спільні кризові індикатори територій.

Малютин А. К. Типологизация регионов Украины как инструмент реализации инвестиционной политики в условиях сохранения экономической безопасности страны. Отображены вопросы формирования инвестиционной политики страны в условиях сохранения ее экономической безопасности. Отмечено, что учет специфики региона предоставит возможность выявить пути минимизации кризисных сфер регионального развития в контексте экономической безопасности. Предложена типологизация регионов, которая учитывает общие кризисные индикаторы территорий.

Malyutin A. Typologization of Ukrainian Regions as an Instrument of Investment Policy Realization in the Conditions of Maintenance of Country's Economic Security.

The article shows the problems of formation of the investment policy of the country while maintaining its economic security, notes that taking into account the specifics of the region will provide an opportunity to identify ways to minimize the crisis areas of regional development in the context of economic security and proposes a typologization of regions that takes into account the general indicators of the crisis areas.

Постановка проблеми. Обмеженість розвитку окремих видів економічної діяльності за відповідними регіонами з позиції збереження інвестиційної безпеки трансформується в загрози для інвестиційної безпеки регіону в цілому. Проблемі обмежень розвитку окремих видів економічної діяльності приділяється недостатня увага вітчизняними науковцями. А між тим, саме систематизація таких обмежень з позиції інвестиційної безпеки буде визначати суттєвий вплив на активізацію економічного росту регіону та країни в цілому.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблемам ефективності інвестиційного процесу на рівні регіону приділена досить велика увага в працях вітчизняних та іноземних науковців, а саме: С.О. Білої, В.Є. Вороніна, Я.А. Жаліла, В.К. Сенчагова, О.В. Шевченка. Питання збереження економічної безпеки національної економіки досить широко розглянуті в працях В. Богомоллова, В. Гейця, Б. Губського, В. Кириленка, Г. Пастернак-Таранушенка, В. Сенчагова, А. Сухорукова.

Виокремлення невирішеної проблеми. Проблеми мінімізації кризових сфер регіонального розвитку в контексті економічної безпеки потребують додаткового вивчення та вирішення. Це надасть можливість врахувати специфіку регіону при дослідженні окремих сформованих груп, що мають однакові якісні властивості.

Мета статті. Метою даної статті є виявлення пропозицій щодо формування державної інвестиційної політики за допомогою типологізації регіонів, що враховує спільні кризові індикатори територій.

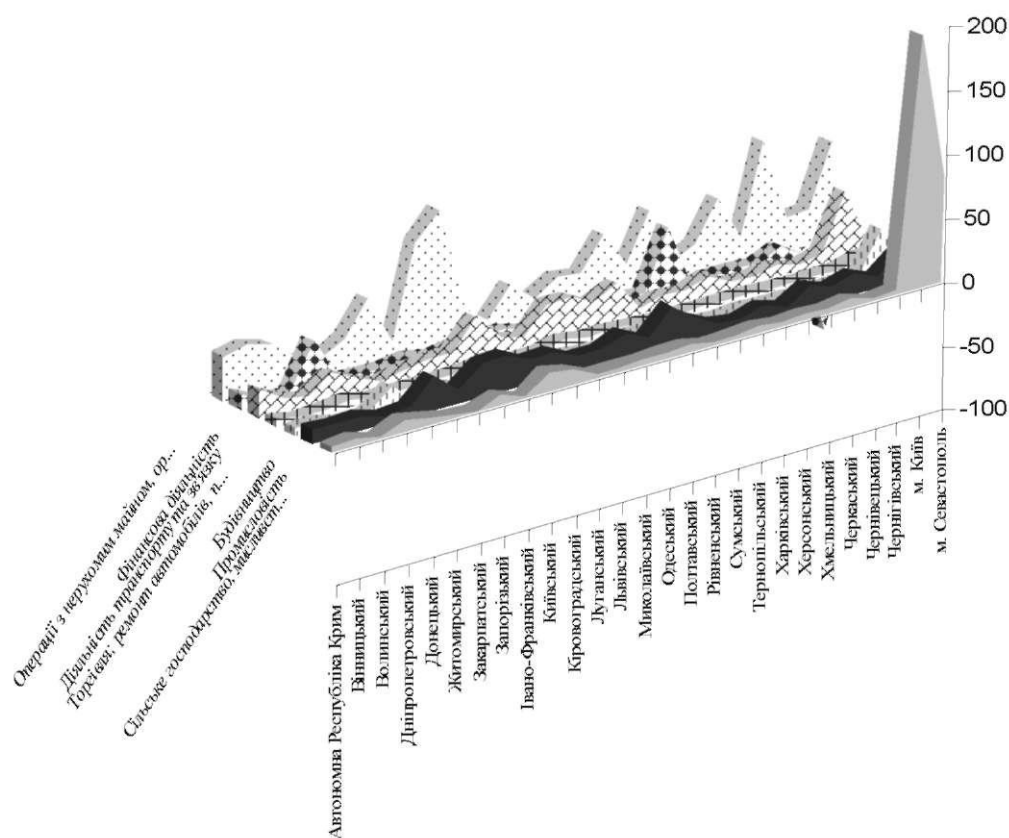
Виклад основного матеріалу. До сучасних загроз національної економіки слід віднести нерівномірність розвитку окремих регіонів України.

Як зазначено в Монографії за загальною редакцією В.Є. Вороніна та Я.А. Жаліла: «Реформування інвестиційного процесу на рівні кожного регіону є важливим, оскільки економічні умови для розвитку пріоритетних і перспективних галузей необхідно створювати на рівні територій» [1, С. 87].

Виходячи з рисунку 1, можна спостерігати найбільший рівень інвестиційної безпеки в більшості регіонів за таким видом діяльності як операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, що мають суттєвий розрив з іншими видами економічної діяльності. Далі йде діяльність транспорту та зв'язку, в окремих випадках фінансова діяльність, і лише потім промисловість, яка не має досить структурних перекосів в інвестиційній безпеці за регіонами, але характеризується невисоким значенням даного показника (рис. 1). Сільське господарство має досить низький рівень інвестиційної безпеки в усіх регіонах України, за виключенням м. Київ та м. Севастополь, де, зрозуміло, воно не розвинене.

Отже, рис. 1 показує диспропорційність інвестиційної безпеки в окремих секторах економіки в залежності від регіонального інвестування.

Вирішення задачі мінімізації кризових сфер регіонального розвитку в контексті безпеки може бути реалізоване за допомогою типологізації регіонів. Це надасть можливість врахувати специфіку регіону при дослідженні окремих сформованих груп, що мають однакові якісні властивості. Типологія повинна будуватися з врахуванням факторів та ознак, які відіграють важливу роль в характеристиках регіонів [2, С. 588]. В рамках нашого дослідження доцільно виокремити групи за значеннями загальних характеристик інвестиційної безпеки та стійкості до інвестиційних загроз.

Джерело: побудовано автором за власними розрахунками

Рис. 1. - Ранжування видів економічної діяльності за регіонами України в контексті інвестиційної безпеки, початок 2011 року, %

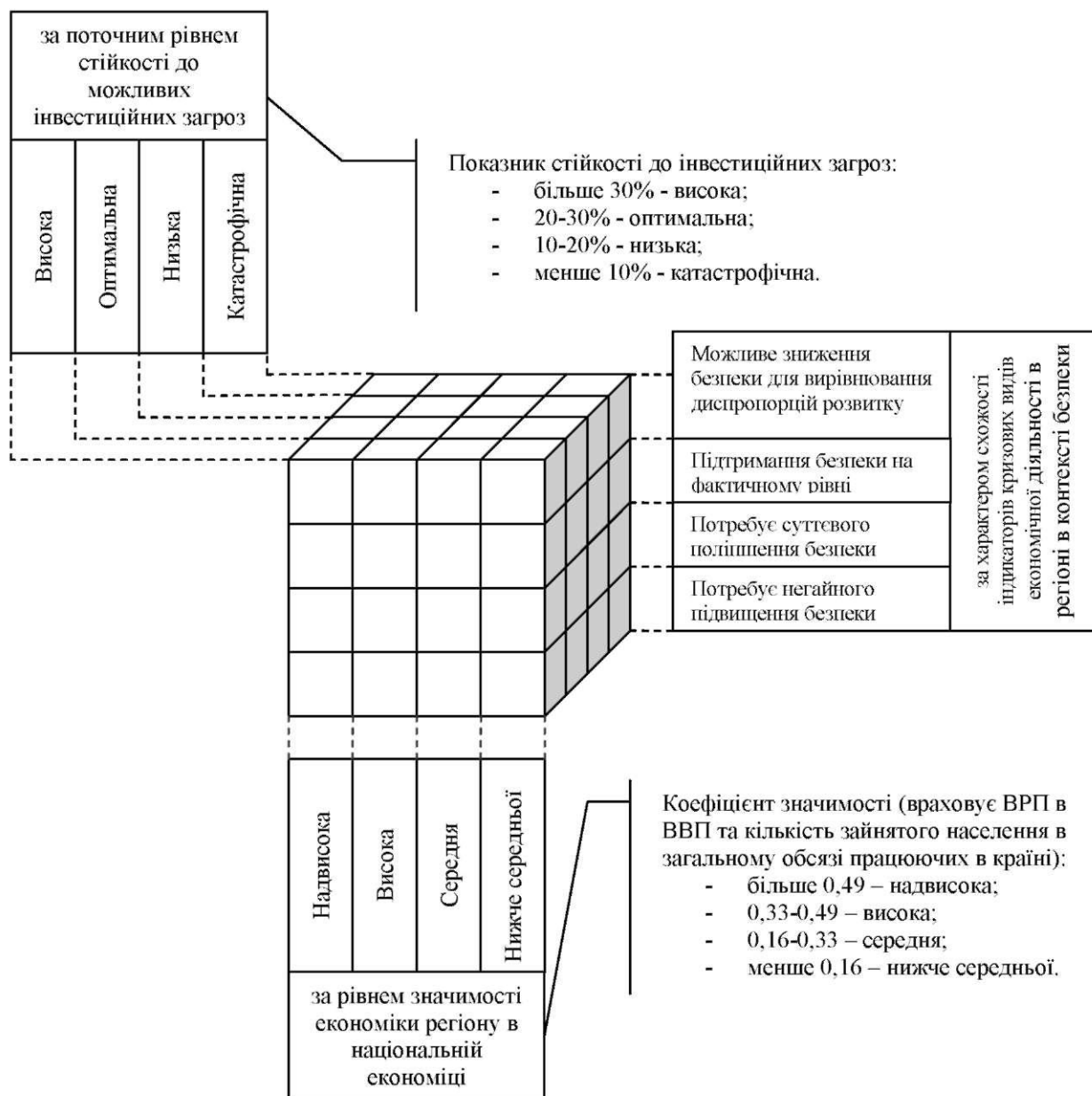
При обґрунтуванні регіональної політики поліпшення інвестиційної безпеки доцільно використовувати наступне, запропоноване на основі аналізу, групування:

- за поточним рівнем стійкості до можливих інвестиційних загроз;
- за рівнем значимості економіки регіону в ВВП країни;
- за характером схожості індикаторів кризових видів економічної діяльності в регіоні в контексті безпеки.

Типологізацію такого групування відобразимо на рис. 2. Дана схема дозволить сформулювати державну інвестиційну політику з врахуванням спільних кризових індикаторів в регіонах і з огляду на пріоритетність та значимість економіки регіону (і окремого виду економічної діяльності регіону) в національній економіці (в загальному показнику, що характеризує відповідну економічну діяльність в країні). Врахування коефіцієнту значимості дозволить, на наш погляд, правильно обрати позицію регіону в контексті інвестиційної безпеки з погляду трьохмірного уявлення.

Розрахунки проведені нами дозволяють здійснити інтервальне угруповання регіонів за коефіцієнтом значимості. Так, надвисоку значимість для національної економіки має тільки одна територія - це м. Київ. Високою значимістю в загальних результатах національної економіки характеризуються Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, Київський, Одеський, Полтавський, Харківський регіони. Показник нижче середнього значення не притаманний жодній території України, хоча Закарпатський та Чернівецький регіони мають суттєве відставання від інших територій і близьке наближення до нижньої границі середнього рівня.

Отримані результати достатньо точно свідчать про сучасні тенденції зміни рівня та характеру диференціації регіонального розвитку з позиції збереження їх інвестиційної безпеки як складової загальної економічної безпеки національної економіки.

Джерело: розроблено автором

Рис. 2. - Типологізація регіонів України для обґрунтування політики формування оптимального рівня інвестиційної безпеки за окремим видом економічної діяльності

Нерівність регіонального розвитку в контексті інвестиційної безпеки має низку особливостей. До таких форм, висвітлених в праці [2, С. 558], відносять: неоднакові ставки та режими оподаткування (за допомогою регіональної влади); нерівність розподілу держзамовлень; нерівність тарифів на енергоресурси; нерівність адміністративних вимог до різних суб'єктів; нерівні умови доступу до державної інфраструктури.

Сучасний розвиток національної економіки тісно пов'язаний з економічними процесами в усіх сегментах економічної взаємодії. На думку В.К. Сенчагова це може бути впроваджено при достатньо різноманітних гнучких механізмах регулювання грошових ресурсів [2, С. 556]. Мається на увазі подолання фінансових обмежень в забезпеченні економічних суб'єктів динамічним та ефективним капіталом. Нестабільність інвестиційної безпеки в регіональному та галузевому розрізах можна вирішити за рахунок активного державного регулювання. Серед інструментів державного регулювання інвестиційного розвитку регіонів визначальна роль повинна відводитись прямому державному

інвестуванню, яке може виступати механізмом прямого впливу на розвиток регіонів та вирівнювання їх диспропорції в контексті інвестиційної безпеки.

Також до дієвих важелів прямого впливу на поліпшення показника інвестиційної безпеки можна віднести: бюджетні інвестиційні субвенції, державні замовлення, укладання угод між вищими та місцевими органами влади щодо регіонального розвитку в плані збереження інвестиційної безпеки за відповідними видами економічної діяльності.

С.О. Біла, О.В. Шевченко, В.І. Жук в своєму дослідженні [3, С. 263-266] вважають, що інвестиційні субвенції, які є складовою трансфертів, і частка яких потребує постійного збільшення у структурі доходної частини бюджету, повинні мати цільову інвестиційну спрямованість. В нашому випадку така цільова спрямованість субвенцій повинна визначатися покращенням рівня інвестиційної безпеки в окремих галузях економіки та мінімізацією їх диспропорційного розвитку в регіональному розрізі.

Державні замовлення дозволять гарантувати збут товарів підприємств, що буде потужним стимулом нарощення валового продукту та оновлення основних фондів, що є головними складовими інвестиційної загрози за більшістю видів економічної діяльності в Україні.

Активізації також потребують угоди щодо регіонального розвитку [3, С. 266]. Така необхідність зумовлюється неефективністю субвенційного механізму фінансування проектів, який не здатний в повній мірі забезпечити цільове спрямування коштів та висвітлити основні параметри та умови фінансування проблемних сфер економіки. При укладанні таких угод державним органам влади необхідно враховувати тенденції росту платоспроможного попиту на ті товари, які наситять ринок внаслідок такої підтримки. На думку В. Богомоллова заслуговує уваги, в першу чергу, інвестиційний проект, в якому зацікавлений платоспроможний споживач, а також який буде конкурентоспроможним на ринку [4, С. 97].

Отже, без державної інвестиційної підтримки виявлених проблем сфер в економічній діяльності регіонів України, неможливо забезпечити сприятливі темпи економічного росту та збереження інвестиційної безпеки. Приклад високо розвинутих країн свідчить про те, що зниження державної інвестиційної підтримки можливе на етапі довготривалого економічного росту.

Для вирівнювання регіональних та галузевих диспропорцій в інвестиційній безпеці можна використати досвід США, де широко застосовуються такі інструменти для стимулювання притоку капіталу як прискорена амортизація, інвестиційне податкове кредитування, податкові знижки.

Модернізація української економіки в цьому напрямку буде потребувати коригування ставки рефінансування з метою доступності отримання кредитних ресурсів для виведення окремих галузей з критичного стану, який склався для них на сьогодні. За дослідженнями Національного банку України найближчим часом буде зростати потреба вітчизняних суб'єктів господарювання в позикових коштах [5], причому кількість потенційних кредитоотримувачів має тенденцію до зменшення внаслідок високого рівня відсоткових ставок. Інститутом народногосподарської діяльності РАН розрахунково встановлена залежність між реальною ставкою банківського відсотка та обсягом інвестування [4, С. 101]. Просування ж іноземного кредитування в національній економіці призводить до загроз в інвестиційній безпеці, і як наслідок до опосередкованого контролю країн-інвесторів.

Висновки та пропозиції. Констатація фактів призводить до висновку, що українській економіці потрібна інвестиційна модель, яка з позиції економічної безпеки буде враховувати мультиплікативний ефект від реалізації інвестиційних програм та проектів, і яка буде ґрунтуватися на масштабному притоці інвестиційних вкладень в реальний сектор економіки, який відчуває значну нестачу інвестицій. Пріоритетним завданням повинно стати відтворення виробничих фондів в Україні.

Виокремлення мережі точок росту в окремих регіонах, на наш погляд, спростить реалізацію даної моделі на практиці і надасть динамізм всій національній економіці в контексті збереження її інвестиційної безпеки.

Ми погоджуємось з В. Сенчаговим, який вважає, що «...у відповідності з перспективним досягненням оптимального рівня системної інвестиційної безпеки як підсистеми економічної безпеки доцільно реалізовувати задачі спрямовані на зниження інвестиційних загроз і отримання додаткових доходів від розвитку господарської діяльності» [2, С. 177]. В рамках цього він формує перелік стратегічних задач, які потребують вирішення, а саме:

- вибір перспективних напрямків для інвестування та безпечного виконання стратегії стійкого фінансового та соціального розвитку економіки в ринкових умовах;
- створення ринкових передумов для безпечного інвестування відтворення основних фондів;
- формування стійкої інституційної структури для забезпечення економічно безпечних умов виконання організаційно-управлінських функцій;
- створення надійної методологічної системи комплексної оцінки ефективності інвестиційної діяльності з врахуванням вимог безпеки;
- мобільне трансформування структури економіки для переходу на випуск наукоємної продукції;
- створення надійних фінансових передумов для забезпечення стійкого інвестування;
- формування надійної системи захисту залучених кредитних ресурсів для інвестування;
- раціоналізація податкових відрахувань та інше.

Реалізація вище перелічених задач в сучасній економічній діяльності України дозволить вирішити ті проблем, які були виявлені нами під час дослідження інвестиційної безпеки за видами економічної діяльності. Але, на наш погляд, реалізація даних задач повинна, в першу чергу, проводитись в виявлених проблемних сферах національної економіки в регіональному розрізі з метою вирівнювання тих диспропорцій та перекосів, які є притаманними для сучасного економічного розвитку України в контексті її інвестиційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В.Є. Вороніна, Я.А. Жаліла. - К. : НІСД, 2010. - 288 с.
2. Экономическая безопасность России: Общий курс: Учебник / Под ред. В.К. Сенчагова. 2-е изд. - М.: Дело, 2005. - 896 с.
3. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. А.В. Єрмолаєва. - К. : НІСД, 2010. - 528 с.
4. Экономическая безопасность / Под ред. В.А. Богомолова, 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юнити-Дана, 2009. - 295 с.
5. Ділові очікування підприємств України [Електронний ресурс] // Національний банк України. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58374

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, економічна безпека, загроза, регіональний розвиток, типологізація, національна економіка.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, экономическая безопасность, угроза, региональное развитие, типологизация, национальная экономика.

Keywords: investments, investment policy, economic security, threat, regional development, tipologization, national economy.